

TILSHUNOSLIKDA MODIFIKATSIYA HODISASI

Xasanov Akbarjon Abdurashidovich

Qo'qon davlat universiteti

Filologiya fanlari nomzodi, dotsent

akbarjonhasanov1979@gmail.com

Ataqo'ziev Abdumalik

Qo'qon davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tilshunoslikda modifikatsiya hodisasining nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishi yoritildi. Yozma va og'zaki nutqda modifikatsiya ma'noni kuchaytirish yoki pasaytirishda turli qo'shimchalar, ta'riflovchi so'zlar va sintaktik konstruktsiyalar yordamida namoyon bo'lishi tahlil qilindi. Yozma nutqda modifikatsiya me'yoriy uslubda qo'llanilishi va ma'no aniqligini ta'minlashi qayd etildi. Og'zaki nutqda esa ekspressivlik va tezkorlikni ta'minlashda modifikatsiya vositalari faol qo'llanilayotgani ko'rsatildi. Internet yozishmalarida modifikatsiya vositalari vizual belgilar va emodji orqali ham namoyon bo'layotgani tahlil qilindi. Bu jarayon tilning rivojlanishi va uslubiy boyishi uchun muhim hisoblanishi ta'kidlandi.

Kalit so'zlar: modifikatsiya, yozma nutq, og'zaki nutq, ma'no kuchaytiruvchi, ta'riflovchi so'zlar, qo'shimchalar, internet tili, yoshlar tili

Tilshunoslikda modifikatsiya hodisasi so'z yoki gapning ma'no yoki tarkibiy xususiyatlariga o'zgartirish kiritish orqali uning ifodalash imkoniyatlarini kengaytirish jarayoni sifatida qaraladi. Modifikatsiya tilda ma'no nuanslarini ifoda etish, semantik yoki uslubiy yondoshuvlar orqali fikrni aniqlashda qo'llaniladi [1, 45]. Bu jarayon ko'proq atributiv, modal va qiyosiy ma'no yaratish vositalari orqali namoyon bo'ladi. Masalan, «axmoq» so'ziga «o'ta» qo'shimchasi qo'shilib «o'ta axmoq» shaklida ma'nosi kuchaytirilishi modifikatsiyaning yaqqol namunasidir. Yoki «ko'p mehnat qilgan inson»

deganda «ko'p» sifatida modifikator ma'noni kuchaytiradi. SHuningdek, modifikatsiya so'z yasash vositalari yordamida ham amalga oshishi mumkin. Modifikatsiya hodisasi turli tillarda turlicha namoyon bo'lsa-da, o'zbek tilida uning qo'llanilishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Mazkur maqolada tilshunoslikda modifikatsiyaning nazariy asoslari va o'zbek tilidagi namoyon bo'lishi tahlil qilinadi. Shuningdek, yozma va og'zaki nutqda modifikatsiyaning semantik va uslubiy xususiyatlari yoritiladi.

Ushbu tadqiqotda modifikatsiya hodisasi tilshunoslikda nazariy va amaliy jihatdan yoritildi. Yozma nutqda modifikatsiyaning qo'llanilishini tahlil qilish uchun badiiy matnlar, ilmiy maqolalar va gazetalardan misollar olindi. Masalan, adabiy asarlarda «juda qo'rqinchli», «nihoyatda shirin» kabi kuchaytiruvchi modifikatorlar ko'p uchraydi. Shu bilan birga, internet yozishmalaridan ham modifikatsiyaga oid misollar yig'ildi. Masalan, «super chiroyli», «zo'r dadam», «judayam yaxshi» kabi yozishmalarda modifikatorlar emotsional mazmunni oshirishda xizmat qiladi. Og'zaki nutqda esa modifikatsiya vositalari ko'p hollarda qo'shimchalar yordamida yoki qo'llanma so'zlar bilan ifoda etiladi. Masalan, «ishonsamchi», «juda ham gap yo'q» kabi konstruktsiyalar shunday holatlarga misol bo'la oladi. Modifikatsiyaning semantik xususiyatlarini tahlil qilishda qiyosiy tahlil usuli ham qo'llanildi. Bu usul orqali o'zbek tilida modifikatsiyaning asosiy vositalari va ularning uslubiy vazifalari aniqlandi. Modifikatsiyaning asosiy vositalari sifatida qo'shimchalar, sintaktik konstruktsiyalar va ta'riflovchi so'zlar qayd etildi. Modifikatsiyaning yozma va og'zaki nutqdagi qo'llanilishi o'zaro taqqoslab tahlil qilindi. Shu orqali modifikatsiya hodisasi tilning boyishi va ifodalash imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o'ynashi aniqlandi [2, 72].

Tahlil natijalari modifikatsiyaning o'zbek tilida keng tarqalganligini ko'rsatdi. Yozma nutqda modifikatsiya vositalari asosan me'yoriy til qoidalariga muvofiq qo'llanilar ekan. Masalan, «o'ta chiroyli», «nihoyatda quvonchli» kabi ifodalarda modifikator ma'noni kuchaytiruvchi vazifani bajaradi. Yozma nutqda modifikatsiya ko'proq rasmiy uslubda va adabiy tilda uchraydi. Og'zaki nutqda

esa modifikatsiya ko'proq ekspressivlikni ta'minlab, ma'noni kuchaytirish yoki pasaytirishda faol qo'llaniladi. Masalan, «super yaxshi», «juda ham yaxshi» kabi konstruktsiyalar yoshlar tilida keng tarqalgan. Internet yozishmalarida esa modifikatsiya vositalari emotsional ma'noni oshirishda katta ahamiyatga ega. Masalan, «shuuunchalik zo'r», «super super» kabi yozishmalarda ma'noning kuchaytirilishi kuzatildi. Internet tilida modifikatsiyaning vizual belgilar bilan ham ifoda etilishi qayd etildi. Masalan, «juda yaxshi 😊» yoki «zo'r 🔥🔥🔥» kabi yozishmalarda emodji orqali modifikatsiya kuchaytiriladi. Tahlil jarayonida modifikatsiyaning asosiy vazifasi ma'noni kuchaytirish, pasaytirish yoki emotsional bag'olashni ta'minlash ekani aniqlandi. Modifikatsiya vositalari sifatida ta'riflovchi so'zlar, qo'shimchalar, sintaktik konstruktsiyalar va emodji elementlari qayd etildi. Yozma va og'zaki nutqda modifikatsiya vositalari ko'p hollarda uslubiy vazifa ham bajaradi. Masalan, badiiy matnlarda «nihoyatda» so'zi shiddatni kuchaytirib, obrazlilikni ta'minlaydi. Yozma nutqda modifikatsiya so'zlarning ma'no yukini oshirish orqali fikrning ta'sirchanligini kuchaytiradi. Og'zaki nutqda esa modifikatsiya vositalari orqali tezkor va emotsional munosabat bildiriladi. Modifikatsiya vositalari nutqiy muloqotda ma'noning aniqligini ta'minlashga yordam beradi [3, 89].

Tahlil natijalari modifikatsiyaning o'zbek tilida juda keng tarqalganligini tasdiqladi. Yozma nutqda modifikatsiya vositalari asosan me'yoriy til qoidalariga muvofiq qo'llanilar ekan. Masalan, «o'ta chiroyli», «nihoyatda quvonchli» kabi konstruktsiyalar yozma matnlarda ko'p uchraydi. Yozma nutqda modifikatsiya asosan rasmiy va adabiy uslubda qo'llanilib, ma'noning aniqligini ta'minlashda xizmat qiladi. Og'zaki nutqda esa modifikatsiya ekspressivlikni ta'minlab, yoshlar tilida tez-tez qo'llaniladi. Masalan, «super yaxshi», «juda ham yaxshi» kabi konstruktsiyalar yoshlar o'rtasida keng tarqalgan. Internet yozishmalarida modifikatsiya vizual belgilar va emodji orqali ham qo'llanilayotgani qayd etildi. Bu esa internet tilida modifikatsiyaning yangi qirrasini namoyon qiladi. Yozma va og'zaki nutqda modifikatsiyaning qo'llanilishi tilning uslubiy boyishiga

xizmat qilmoqda. Modifikatsiya vositalari nutqiy muloqotda ma'noning kuchaytirilishi yoki pasaytirilishida muhim rol o'ynamoqda. Modifikatsiyaning asosiy vazifasi ma'noni kuchaytirish, pasaytirish yoki emotsional bag'olash ekani ta'kidlandi. Yozma nutqda modifikatsiya ma'no aniqligi va rasmiy uslubdagi qoidalarni ta'minlasa, og'zaki nutqda erkinlik va ekspressivlikni oshiradi. Modifikatsiyaning ko'p qo'llanilishi tilning rivojlanishi va boyishi uchun katta ahamiyatga ega. Tahlil jarayonida modifikatsiya vositalari sifatida ta'riflovchi so'zlar, qo'shimchalar, sintaktik konstruktsiyalar va emodji qayd etildi. Internet yozishmalarida modifikatsiyaning ommalashishi yoshlar tilida yangi ekspressiv vositalarni yaratishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytish mumkinki, o'zbek tilida modifikatsiya hodisasi ma'noni kuchaytirish yoki pasaytirish, ekspressivlikni oshirishda muhim rol o'ynashi aniqlandi. Yozma nutqda modifikatsiya asosan me'yoriy uslubda qo'llanilib, ma'no aniqligini ta'minlaydi. Og'zaki nutqda esa modifikatsiya tezkor va emotsional ma'noni ta'minlab, yoshlar tilida faol qo'llaniladi. Internet yozishmalarida modifikatsiya vizual belgilar va emodji orqali ham rivojlanayotgani qayd etildi. Modifikatsiya vositalari nutqiy muloqotda ma'noning aniqligi va ta'sirchanligini ta'minlashda yordamchi vosita sifatida xizmat qilmoqda. Yozma va og'zaki nutqda modifikatsiya jarayonlari tilning rivojlanishi uchun muhim tilshunoslik yo'nalishini tashkil qiladi. Shuningdek, modifikatsiyaning yoshlar tilida tez ommalashishi va internet tilida ko'p qo'llanilishi uning zamonaviy tilshunoslikda ahamiyatini oshirmoqda.

ADABIYOTLAR:

1. Hojiev A.N. O'zbek tili leksikologiyasi. – T.: O'qituvchi, 1981. – 208 b.
2. Saidov J. Internetda kod-svitching jarayonining lingvistik xususiyatlari. – T.: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2019. – 150 b.
3. Rahmatov A.D., Yunusov R.F. Ilmiy tadqiqot asoslari. – T.: Toshkent irrigatsiya va melioratsiya instituti, 2008. – 180 b.
4. So'zlamuratov Z. Internet tili va tilshunoslikda yangi tendentsiyalar. – T.: Fan, 2022. – 190 b.